

Mükoloogia eksamiks vajalikud terminid

Absorptsioon, *absorption* - toitumisviis seentel (*Fungi*) toitainete imendumise teel läbi rakukesta.

Anamorf, *anamorph* - *mittesuguline staadium *pleomorfsete seente elutsüklis.

Anteriid, *antheridium* - vt. isasgametangium.

Aplanospor, *aplanospore* - iseseisva liikumisvõimeta *sporangiumis tekkiv kestaga *sporangiospor.

Apoteetsium, *apothecium* - vt. lehtereosla.

Apressor, *appressorium* - *seeneniidi tipus tekkiv morfoloogiline moodustis, mille abil fütopatogeense seene *tallus kinnitub *peremeesorganismile, andes samaaegselt alguse läbi epidermi peremehe kudedesse tungivale spetsiaalsele väljakasvule; tüüpiline näit. roosteliselaadsetel (*Uredinales*).

Arbuskulid, *arbuscules* - põõsjad või koraljad *seeneniidi tipuharud, mis tekitavad taimerakus *arbuskulaarsetes mükoriisades.

Arbuskulaarsed mükoriisad, *arbuscular mycorrhizas* - *mükoriisade üks põhitüüpe, tekitavad sammaldel ja rohhtaimedel ikkeseente (*Zygomycota*) osavõtul; iseloomulik on *arbuskulite ja *vesiikulite teke taimejuure rakkudes; varem kasutatud ka nimetust - vesikulaar-arbuskulaarsed (VA) mükoriisad või endomükoriisa.

Askogeenne (seeneniit või rakk), *ascogenous* - kottseente (*Ascomycota*) *sugulise paljunemise tsüklis tekkiv spetsiaalne *kaksiktuumaline *seeneniit või rakk, mis paneb aluse ühe või mitme *eoskoti tekkele.

Askogoon, *ascogonium* - *emasgametangium kottseentel (*Ascomycota*).

Askoom e. askokarp, *ascoma* - kottseente (*Ascomycota*) spetsialiseerunud *viljakeha, milles *sugulise paljunemise lõpptulemusena tekitavad *eoskotid *kotteostega

Askus, *ascus* - vt. eoskott.

Ballistospor, *ballistospore* - *eoskannalt aktiivselt vabanev *kandeos.

Basidioom e. basidiokarp, *basidioma* - kandseente (*Basidiomycota*) spetsialiseerunud *viljakeha, milles *sugulise paljunemise lõpptulemusena tekitavad *eoskannad *kandeostega

Basidiospor, *basidiospore* - vt. kandeos.

Basiid, *basidium* - vt. eoskand.

Biotroof - organism, kes elab ja toitub *parasiidina teist liiki organismil või on viimasega *mutualistlikes suhetes; kasutatud ka *obligaatse parasiidi tähenduses.

Dikaarüon, *dikaryon* - seksuaalselt sobilike (kompatibiilsete) tuumade paar

Dikarüootne, *dikaryotic* - vt. kaksiktuumaline.

Diploidne (tallus, tuum, rakk, arengufaas), *diploid* - $2n$ kromosoomide arvuga tuum; vastava tuumaga rakk; diploidsetest rakkudest koosnev *tallus; diploidsete struktuuridega arengufaas organismi elutsükli.

Dolipoorne (rakuvahesein), *dolipore septum* - moodustub keskest *poorist, vaheseina paksenditest vastu poori ning mõlemalt poolt poori katvast *poorimütsist; iseloomulik paljudele kõrgemalt arenenud kandseentele (*Basidiomycota*).

Ektendomükoriisad, *ectendomycorrhizas* - *seenjuurte tüüp, mille puhul *seeneniidid levivad *peremeestaime juurerakkude vahel ja tungivad ka nende sisemusse.

Ektomükoriisad, *ectomycorrhizas* - *seenjuurte tüüp, mille puhul *seeneniidid levivad *peremeestaime juurerakkude vahel, tungimata nende sisemusse. Kaheks iseloomulikuks tunnuseks on Hartigi võrgustiku ja seenmantli olemasolu.

Endofüütne (seen), *endophytic* - näiliselt tervete taimede lehtedes ja/või vartes elunev.

Endomükoriisad, *endomycorrhizas* - vt. arbuskulaarsed mükoriisad.

Eos e. spoor, *spore* - üldtermin põhilise pisima paljunemiskehakese tähenduses seente ja seenetaoliste organismide *mittesugulises ja *sugulises paljunemises.

Eoskand e. basiid, *basidium* - kandseentel (*Basidiomycota*) *sugulise paljunemise lõppstaadiumis tekkiv nuijas struktuur, millel spetsiaalsetel *eostugedel tekivad eksogeenselt *haploidsed *kandeosed (tavaliselt 4).

Eoskoti emarakk, *ascus mother cell* - *kaksiktuumaline *seeneniidi rakk kottseentel (*Ascomycota*), kus toimub *kariüogaamia ja millest areneb *eoskott.

Eoskott e. askus, *ascus* - kottseentel (*Ascomycota*) *sugulise paljunemise lõppstaadiumis tekkiv kotjas struktuur, milles tekivad endogeenselt *haploidsed *kotteosed (tavaliselt 8).

Eoslava e. hümeenium, *hymenium* - *kand- või *kotteoseid produtseeriv, vastavalt eoskandadest või eoskottidest ja nende vahel paiknevatest steriilsetest elementidest koosnev kiht *viljakehal; tüüpiline näit. eoslavaseente (*Hymenomycetes*) *eoslavakandjal.

Eoslavakandja e. hümenofoor, *hymenophore* - *eoslava kandev *seenekoest pind eoslavaseente (*Hymenomycetes*) *viljakehadel, võib esineda *eoslehekestena, *torukestena, *narmastena, *voltidena või olla täiesti sile

Eoslehekesed, *lamellae* - paljude lehikseente ja väheste mittelehikseente *viljakehadel *eoslavakandjat moodustavad plaatjad liistakud, mis tavaliselt paiknevad radiaalselt *kübara alaküljel ja mille välispinnal tekib *eoslava .

Eostugi e. sterigma, *sterigma* - *eoskanna tipus paiknev väljakasv, millele kinnituvad *kandeosed.

Etsiospoor, *aeciospore* - vt. kevadeos.

Fragmobasiid, *phragmobasidium* - risti- või pikivaheseinte abil tüüpiliselt neljaks osaks jagunenud *eoskand

Gameet, *gamete* - diferentseerunud sugurakk või sugulise funktsiooniga tuum, mis on võimeline *sugulise paljunemise protsessis ühinema vastassugupoole suguraku või tuumaga.

Gametangium, *gametangium* - *sugulise paljunemise struktuur, milles tekivad *gameedid.

Gametotallus, *gametothallus* - *tallus, millel tekivad *gameedid

Haustor, *haustorium* - *peremeesorgansimi rakku tungiv spetsiaalne, mõnikord harunev niitjas *talluse osa või *seeneniit, mille abil organism *parasiitselt toitub.

Helmintovoor, *nematode predator* - nematoodidest toituv kiskjaseen

Heterotalne (liik), *heterothallic* - *suguline paljunemine toimub kahe erineva, suguliselt sobiliku (kompatibiilse) *talluse ühinemisena.

Holobasiid, *holobasidium* - üherakuline *eoskand

Holomorf, *holomorph* - seenorganism koos kõigi oma erinevate arengustaadiumidega (*anamorf(id) ja *teleomorf koosvõetuna).

Homotalne (liik), *homothallic* - *suguline paljunemine toimub ühe ja sama *talluse piires.

Hümeenium, *hymenium* - vt. eoslava.

Hümenofoor, *hymenophore* - vt. eoslavakandja.

Hüüf, *hypha* - vt. seeneniit.

Intertsellulaarne - rakkude vahel paiknev.

Intratsellulaarne - rakkude sees paiknev.

Isasgameet, *male gamete* - diferentseerunud isassugurakk või sugulise funktsiooniga tuum (-), mis on võimeline *sugulise paljunemise protsessis ühinema *emasgameediga.

Isasgametangium e. antiid, *male gametangium, antheridium* - *sugulise paljunemise struktuur, milles tekivad *isasgameedid

Kaksiktuumaline e. dikarüootne (seeneniit, rakk, arengufaas), *dikaryotic* - *dikaarüone sisaldav rakk või *seeneniit; vastavatest struktuuridest koosnev arengufaas seene elutsükli

Kandeos e. basidiospoor, *basidiospore* - *karüogaamia ja *meioosi tagajärjel *eoskannal eksogeenselt spetsiaalsetel *eostagedel tekivad *haploidne *eos

Karüogaamia, *karyogamy* - kahe tuuma ühinemine *sugulise paljunemise protsessis.

Kevadeos e. etsiospoor, *aeciospore* - *kevises tekivad *kaksiktuumaline *eos roosteliselaadsetel (*Uredinales*) *vaheperemeestaimel

Kevadeosla, *aecium* - vt. kevis.

Kevis e. kevadeosla e. etsium, *aecium* - roosteliselaadsetel (*Uredinales*) *vaheperemeestaimel tekivad paljunemisstruktuur, kus tekivad *kevadeosed.

Kleistoteetsium, *cleistothecium* - vt. peiteosla.

Koniid e. lülieos, *conidium* - iseseisva liikumisvõimeta *mittesugulise paljunemise *eos, mis tekib spetsiaalsel *koniidikandjal.

Koniidikandja e. konidiofoor, *conidiophore* - lihtne või harunenud *somaatiline *seeneniit, mis on spetsialiseerunud *koniidide tekkeks.

Kotteos e. askospor, *ascospore* - *karügaamia ja *meioosi tagajärjel *eoskotis endogeenselt tekkiv *haploidne *eos.

Kübar, *pileus, cap* - *basidioomi või *askoomi kübarjas *viljakeha osa, kus paikneb *eoslavakandja *eoslavaga.

Lehtereosla e. apoteetsium, *apothecium* - avatud *askoom; tüüpiliselt liudjas, karikjas või ketasjas, *jalaga või *istuv, ülaküljel paikneva *eoslavaga; harvem diferentseerunud *jalaks ja *kübaraks, kus *eoslava paikneb viimase kärjelisel, kurrulisel, voldilisel või siledal välispinnal; *samblikel asub *talluse pinnal või on sellesse osaliselt süüvinud

Lihheniseerumine, *lichenization* - seente (peamiselt kottseente) üks võimalikke *sümbiootilisi toitumissuhteid rohevetikate või tsüanobakteritega; tulemusena moodustub spetsiifilise struktuuriga *samblikutallus.

Lihheniseerunud (seened), *lichenized fungi* - vt. lihheniseerumine;

Lihtpooriga vahesein, *simple septum* - ühe keskse *pooriga lihtsaim rakuvahesein.

Mitootiline eos, *mitotic spore* - *mitoosi teel tekkinud *eos, näiteks *koniid, *aplanospor.

Mittesuguline paljunemine, *asexual reproduction* - paljunemisviis, millega ei kaasne *karüogaamia ega *meioos; sellega seostuvad vastavalt mõisted - mittesuguline *eos, arengustaadium jmt.

Mutualism, *mutualism* - vt. sümbioos.

Monotropoidne mükoriisa, *monotropoid mycorrhiza* – mükoriisa tüüp, mis tekib mittefotosünteesivate seenlilleliste ja kandseente vahel. Selle mükoriisa puhul tungivad seeneniidid taime juurerakku. Iseloomulik on, et seenlillelise seensümbiont moodustab samaaegselt lähedalkasvavate puujuurtega ektomükoriisat.

Mükoos e. seentõbi, *mycosis* - inimese, loomade või taimede organismis nügivate seente tekitatud haigus.

Mükoriisa e. seenjuur, *mycorrhiza* - seene ja kõrgema taime *mutualistliku kooselu tagajärjel taimejuurest tekkinud moodustis, mis morfoloogiliselt kujutab endast *seeneniitidega kaetud ja/või läbipõimunud taimejuurt; mükoriisaks on nimetatud ka mükoriisse kooselu nähtust ennast.

Mütseel, *mycelium* - vt. seeneniidistik.

Nekrotroof, *necrotroph* - patogeenne seen, mis *parasiidina surmab kõigepealt *peremeesorganismi ja seejärel elab sealsamas edasi *saproobina.

Obligaatne parasiit, *obligate parasite* - ainult *parasiidina elamiseks ja toitumiseks võimeline organism.

Pannal, *clamp connection* - väike külgmine väljakasv *seeneniidil vaheseina kohal, tekib peamiselt kandseente (*Basidiomycota*) *sugulise paljunemise käigus seoses tuumaprotsessidega

Parasiit, *parasite* - elusa organismi arvel elav ja toituv organism.

Parentosoom e. poorimüts, *septal pore cap* - mõlemalt küljelt rakuvaheseina keskset *poori kattev spetsiaalne rakuorganell, mis teiselt poolt ühildub tsütoplasma võrgustikuga.

Peiteosla e. kleistoteetsium, *cleistothecium* - täielikult suletud *askoom; *kotteosed vabanevad alles pärast *viljakeha seina lagunemist

Peremeesorganism, *host* - elav organism, kelle kehas eluneb *parasiit.

Periteetsium, *perithecium* - vt. sulgeosla.

Piitsvibur, *whiplash flagellum* - lihtne, külgharudeta vibur *zoosporidel

Pleomorfism, *pleomorphy* - nähtus, mis avaldub vähemalt kahe sõltumatu arengustaadiumi - ühe või mitme *mittesugulise (*anamorfse) ja ühe *sugulise *(teleomorfse) - olemasolus elutsüklis.

Poorimüts, *septal pore cap* - vt. parentosoom.

Probasiid, *probasidium* - *eoskanna arengu algstaadium: *seeneniidi puhetunud tipmine *kaksiktuumaline rakk, milles toimub *karüogaamia ja millest edaspidi areneb *eoskand.

Puhkeeos, *resting spore* - vt. püsieos.

Puhkesporangium, *resting sporangium* - vt. püsisporangium.

Pungrakk e. blastospor e. blastokoniid, *blastospore, blastic conidium* - *mittesugulise paljunemise vahend, mis tekib emarakust *pungumise teel (diferentseerub raku osana, eraldumata tekke algaasis emarakust vaheseinaga)

Pungumine - *pungrakkude teke

Pärmistaadium, *yeast-like* - *pungrakkude tekke ja eksisteerimisega seotud staadium teatud seenerühmadel.

Püsieos e. puhkeeos, *resting spore* - *sugulise protsessi tulemusena arenev *diploidne paksukestaline, säilimisfunktsiooniga *eos või *entsüsteerunud *sügoot, mis *meioosi tagajärjel idaneb *haploidseks *talluseks või *sporangiumiks

Retseptiivhüüf, *receptive hypha* - spetsiaalne *isagameete püüdev ja/või transportiv *seeneniit, mis osaleb *sugulisel paljunemisel viljastamisprotsessis, näit. roosteliselaadsetel (*Uredinales*)

Risoid, *rhizoid* - lühike peen kinnitusfunktsiooniga *talluse haru viburseentel (*Chytridiomycota*), ikkeseentel (*Zygomycota*).

Risomorf e. seenenöör, *rhizomorph, mycelial cord* - *somaatilistest *seeneniitidest koosnev suhteliselt jäme (1-2 mm) meetrite pikkune lihtne või harunev, tumeda paksu koorja kihiga kaetud nöörjas moodustis.

Saproob e. saprotroof e. saprobiont, *saprobe* - surnud orgaanilises aines elunev ja sellest toituv organism.

Seeneniidistik e. mütseel, *mycelium* - *seeneniitidest koosnev üherakuline või hulkrakne morfoloogiline põhistruktuur seentel; kasvab ja toitub substraadis, kus organism eluneb

Seeneniit e. hüüf, *hypha* - niitjas morfoloogiline põhistruktuuriühik seentel; võib olla üherakuline, vaheseinteta (*tsönotsüütne) või hulkrakne; seeneniidid moodustavad omavahel läbipõimudes *seeneniidistiku

Seenenöör, *rhizomorph* - vt. risomorf.

Seenjuur, *mycorrhiza* - vt. mükoriisa.

Seentõbi, *mycosis* - vt. mükoos.

Seigeos, *zygospore* - vt. sügospoor.

Somaatiline faas, *somatic phase* - *talluse kasvu ja toitumisega seotud faas organismi elutsükliks, selle vältel toimuvad assimilatsiooni- ja dissimilatsiooniprotsessid; ei hõlma paljunemisorganeid; varem nimetatud ka vegetatiivseks faasiks.

Spermaatsium, *spermatium* - *spermogoonis tekkiv, iseseisvalt mitteliikuv *isassugurakk;

Spermogoon, *spermogonium* - *seenekoest seinaga struktuur, milles tekivad *spermaatsiumid.

Spoor, *spore* - vt. eos.

Sporangiospoor, *sporangiospore* - *sporangiumis tekkiv *eos.

Sporangium - (1) kerajas või kotjas *mittesugulise paljunemise struktuur seentel (*Fungi*); neis tekivad endogeenselt *sporangiospoorid, mis jagunevad *zoospoorideks (tekivad *zoosporangiumides) ja *aplanospoorideks.

Sporangiumikandja, *sporangiophore* - spetsiaalne *sporangiumi kandev *seeneniit

Sporulatsioon, *spore discharge* - *eoste vabanemise protsess.

Sporotallus, *sporothallus* - * tallus, millel tekivad *eosed.

Sterigma, *sterigma* - vt. eostugi.

Stoolon, *stolon*, “runner” - kaarjas “jooksuhüüf” ikkessentel (*Zygomycota*), kinnitub *sporangiumi tekkekohal *risoididega substraadile.

Suguline paljunemine, *sexual reproduction* - paljunemisviis, mis on seotud *kartiogaamia ja *meioosiga, mille kaudu organismis toimub geneetilise informatsiooni vahetus.

Sulgeosla e. periteetsium, *perithecium* - pirnja või peaaegu keraja kujuga *askoom, mis avaneb *ostiooli kaudu *pooriga, kust pääsevad välja *kotteosed

Suvieos e. uredospoor, *urediniospore*, *uredospore*, *urediospore* - *suvieoslates tekkiv *kaksiktuumaline *eos roosteliselaadsetel (*Uredinales*) *pärisperemeestaimel; vegetatsiooniperioodil korduvate põlvkondadena tekkivatena on suvieoseid käsitletud ka roosteseente *anamorfina.

Suvieosla e. uredosoorus, *uredinium* - roosteliselaadsetel (*Uredinales*)

*pärispermeestaime kudedes *suvieoseid moodutav struktuur.

Sügospoor e. seigeos, *zygospore* - *sügogaamia tulemusena tekkiv *püsieos ikkesseentel (*Zygomycota*).

Sümbioos, *symbiosis* - liikidevaheliste suhete vorm; euroopa autorite mõistes - mutualism: kahe eri liiki organismi mõlemapoolselt kasulik kooselu, näit. *samblikel ja *mükoriisaseentel.

Sümbiotroof - *sümbioosi vahendusel toituv ja elunev organism.

Sünanamorf, *synanamorph* - kaasanamorf juhul, kui organismil on enam kui üks

*teisliik.

Zoospoor, *zoospore* - *viburi(te)ga varustatud kestata liikumisvõimeline *mittesuguline *eos; tekib *zoosporangiumis.

Zoosporangium, *zoosporangium* - viburseente (*Chytridiomycota*) *mittesugulisel paljunemisel moodustuv *sporangium, milles tekivad *zoosporiidid.

Talieos e. teliospoor, *teliospore* - roosteliselaadsete (*Uredinales*) *talieoslas tekkiv paksukestaline, enamasti kahe *kaksiktuumalise rakuga *püsieos, mille kummastki rakust peale *karüogaamiat ja *meioosi tekivad 4-rakulised *eoskannad *haploidsete *kandeostega.

Talieosla e. teliosoorus, *telium* - roosteliselaadsetel (*Uredinales*) * päriperemeestaimel sügisel tekkiv spetsiaalne, *talieoseid produtseeriv struktuur.

Teleomorf, *teleomorph* - *suguline staadium *pleomorfsete seente elutsüklis.

Teliospoor, *teliospore* - vt. talieos.

Torukesed, *tubes* - lehkseente ja mittelehkseente *viljakehadel *eoslavakandjat moodustavad torujad, *pooriga avanevad moodustised, mis *kübaraga *viljakehadel paiknevad ühtse käsnja kihina (väga harva üksteisest eraldunult) *kübara alaküljel, *liibuvatel viljakehadel nende pealispinnal; *eoslava paikneb torukeste sisepinnal.

Trihhogüün, *trichogyne* - *askogoonist lähtuv *retseptiivhüüf, mille kaudu kottseente *sugulises protsessis *anteriidi sisu (protoplast koos tuumadega) liigub askogooni

Uredospoor, *uredospore* - vt. suvieos.

Vaheperemeestaim, *alternate host* - taim, millel roosteseened arenevad oma elutsükli kahes esimeses faasis (0 ja I), moodustades *spermogoone ja *keviseid

Vesiikul, *vesicle* - põisjas *seeneniidi tipuharu taimerakus *arbuskulaarsetes mükoriisades.

Vesikulaar-arbuskulaarsed mükoriisad, *vesicular-arbuscular (VA) mycorrhizas* - vt. arbuskulaarsed mükoriisad.

Vibur, *flagellum* - iseseisvat liikumist tagav peen juusjas, väga keerulise struktuuriga rakuorganell *zoosporiididel

Viljakeha, *fruit-body* - *eoseid kandev *seenekoest koosnev struktuur; eri rühmade juures kasutatakse erinevaid nimetusi, näit. *sporokarp ikkesseentel (*Zygomycota*), *askoom e. askokarp kottseentel (*Ascomycota*), *basidioom e. basidiokarp kandseentel (*Basidiomycota*).

Õhumütseel - substraadiväline kohev *seeneniidistik, millel võivad tekkida paljunemisorganid.